

שיעור ליל כיפור ברכי נפשי תשע"ה

"אל נורא עלילה" – המדריך (קטע פתיחה לפני השיר)

הקב"ה הוא בעל עלילות-מעשים נוראים, "לכו וראו מפעלות אלקים נורא עלילה על בני אדם". (ע"פ תהילים 10, ה)

1. אלהים עושה מעשים המטילים מורא על בני האדם בכוחו לשנות הטבע ולנהיג הנהגה נסיית בהשגחתו על בני האדם.

עלילות הם הפעולות ששורשם מכוח תכונות מוסריות, ואצל ה' הנפלאות שיעשה שרשם מפאת תכונת הצדק והמישרים ויתר מידותיו (מלבי"ם). הווה אומר, כוחו הגדול והחיובי של האל יופנה כלפי האדם משום מידת החסד והרחמים שבו- האל עומד לסלוח ולגאול את עמו.

2. אלהים עושה עלילות נוראות בעבור בני האדם עד שיארוהו (מצודת דוד ורד"ק), לאל כוח עצום ורב והוא מסוגל לרדת לנבכי נפשו של האדם ולגלות את פשעיו הגדולים והקטנים, הסמויים והגלויים. זאת הסיבה שבגללה עומד כל אחד מהמתפללים בפחד גדול לקראת תפילת הנעילה. מטרת הפיוט להכין את הלבבות לקראת התפילה הגורלית של היום הקדוש.

"מתי מספר קרואים"

הביטוי מתי מספר מופיע בד"כ בהקשר לנבואות המתארות את הגלות ואת עם ישראל שיתמעט במספרו "ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה" (דברים). בבית הראשון הודגש כוחו המטיל מורא של האל, כאן נפגשים עם היסוד המרגיע-בני" על אף מספרם המועט (מתי צמוד למתים) נקראו ונבחרו ע"י הקב"ה.

"לך עין נושאים"- נשיאת העיניים פה משמשת גם במשמעות של תפילה, וגם במשמעות של התבטלות העבד(האדם מישראל) לפני אדונו (אלוהיו), עפ"י הכתוב "אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה על יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלוהינו עד שיחננו" (תהילים קכג 1-2).

"מסלדים בחילה"- משום שעלילות האל הם נוראות האדם נרתע לאחור (אסלדה) בחילה-ברעדה- בפחד, עפ"י איוב "ואסלדה בחילה" (איוב 10).

"בשעת הנעילה"- שעת תפילת הנעילה, נועלת שערי שמיים לתפילות יו"כ ומכאן חשיבותה הגורלית או אני עדין נעול – נעילת שערי המקדש.

"שופכים לך נפשם" – תפילה מתוך רגש

"שופכים לך נפשם"- עפ"י "שפכי כמים לברך נוכח פני אדני שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חצות" (איכה ב19) או חנה "ואשפוך את נפשי לפני כנסת ישראל פורשת לפני הקב"ה את שכליבה בבכי ובתפילה.

"מחה פשעם וכחשם"- עפ"י "פשע וכחש בה' ונסוג מאחר אלוהינו" (ישעיהו נט 13). הפייטן מבקש שהאל ימחק את עוונות העם הקשורים להתכחשות העם לאלוהיו.

"היה להם לסתרה"

"היה להם לסתרה"- עפ"י הפסוק מהחלק המנחם של שירת האזינו "ויעזרכם יהי עליכם סתרה... אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל" (דברים לב-38). הפיוט נכתב בזמן פרעות ויש פה בקשה קיומית מצד הפייטן שהאל יהיה להם מחסה ומסתור (רש"י).

"ממארה"- קללה, צרה פורענות.

אל נורא עלילה

אל נורא עלילה.

המציא לנו מחילה,

בשעת הנעילה.

מתי מספר קרואים,

לך עין נושאים.

ומסלדים בחילה,

בשעת הנעילה.

שופכים לך נפשם,

מחה פשעם וכחשם.

והמציאם מחילה,

בשעת הנעילה.

היה להם לסתרה

והצילם ממארה

וחתמם להוד ולגילה

בשעת הנעילה

"חון אותם ורחם"

"עשה בהם פלילה"- עפ"י "הביאי עצה עשו פלילה" (ישעיה טז 3) המאויים הכמוסים של העם מוסברים ברש"י כבקשת נקם.

**חון אותם ורחם,
וכל לוחץ ולוחם.
עשה בהם פלילה,
בשעת הנעילה.**

"זכור"

"זכר צדקת אביהם"- הכנוי אביהם מתייחס לאברהם הנחשב לצדיק מתחילתו עד סופו (מדרש תנחומא נח,א). זכות אבות תסייע לעם בזמן תפילת הנעילה.

"וחדש את ימיהם"- מעגל הזמנים - עפ"י הפסוק מאיכה החותם תאור מצבה העגום של האומה ובקשת הסליחה "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" (איכה ה 21).

**זכר צדקת אביהם
וחדש את ימיהם
כקדם ותחלה
בשעת הנעילה**

"קרא שנת רצון"

"והשב שארית הצאן"- הבטוי שארית הצאן ככנוי לעם שיגאל מופיע בתנ"ך ובחז"ל, כגון: "ואני אקבץ את שארית צאני מכל הארצות אשר הדחתי אתם שם והשיבותי.." (ירמיהו כג 3),
"לאהליבה ואהלה" - למרות חטאי הנשים הזונות אהליבה (ירושלים - יהודה) ואהלה (שומרון-ישראל). יש בקשה שהעם על חלקיו השונים יחזור לארץ, שהיא הבסיס למימוש הגאולה השלימה (עפ"י יחזקאל כג 1-5).

**קרא נא שנת רצון
והשב שאר הצאן
לאהליבה ואהלה
בשעת הנעילה**

"קרא שנת רצון"

עד כאן זהו הפיוט המקורי היחידות הבאות נתווספו כנראה מאוחר יותר.

"תזכו לשנים רבות הבנים"

מאל נורא עלילה ומסלדים לך בחילה, לקראת סוף הצום יש מעבר לתקווה ובטחון שהאל לא יטוש את עמו ומכאן הדיצה והצהלה.

"מיכאל שר ישראל אליהו וגבריאל"

מיכאל הוא השר הממונה על קורבנותיהם של ישראל, והוא משמש מקבילה שמימית לכהן גדול הארצי. תקוות המשורר שהמלאכים המסנגרים על העם יביאו בכוחותיהם את הגאולה ביעף, שוב בקשה לגאולה.

"וכל זמן שהיו ירושלים ובית המקדש קיימים למטה, והיה כהן גדול מזרע אהרון עומד ומקריב קורבנות לפני הקב"ה ומיכאל שר הגדול העומד על ישראל, היה ממונה ככהן גדול עומד ומקריב קורבנות למעלה לפני הקב"ה". - מסכתות קטנות מסכת שמחות ספר חיבוט הקבר פרק א הלכה א.

**תזכו לשנים רבות
הבנים והאבות
בדיצה ובצהלה
בשעת הנעילה**

**מיכאל שר ישראל
אליהו וגבריאל
בשרו נא הגאלה
בשעת הנעילה**